

Franz Kafka STRÁŽCE HROBKY¹

přeložil Jiří Stromšík

¹ Toto je čistopis díla, 1. fragment a 2. fragment hry přetiskujeme v edičním komentáři.

KNÍŽE
KOMOŘÍ
STRÁŽCE

Malá pracovna, vysoké okno, za ním vrcholek holého stromu. Kníže u psacího stolu, opřen dozadu v křesle, dívá se oknem ven. Komoří, bílý plnovous, mladistvě upjatý v úzkém žaketu, u stěny, vedle prostředních dveří. Odmilka.

KNÍŽE (*odvraceje se od okna*): Nuže?

KOMOŘÍ: Nemohu to doporučit, Výsosti.

KNÍŽE: Proč?

KOMOŘÍ: V tomto okamžiku nedokáží své pochybnosti přesně formulovat, není to zdaleka všechno, co chci říci, když nyní uvedu jen obecně lidskou průpovídku: Mrtví se mají nechat odpočívat v pokoji.

KNÍŽE: To je také můj úmysl.

KOMOŘÍ: Pak jsem to správně nepochopil.

KNÍŽE: Zdá se, že ne.

Odmilka.

143

Jediné, co vás na té věci mate, je snad jen ta zvláštnost, že jsem nařízení prostě nevydal sám, nýbrž jsem vám je předem oznámil.

KOMOŘÍ: Toto oznámení mi ovšem ukládá větší zodpovědnost, jíž se musím snažit dostat.

KNÍŽE: Nechci nic slyšet o zodpovědnosti!

Odmilka.

Takže znovu. Doposud hlídal mauzoleum ve Fridrichově parku strážce, který má u vchodu do parku domek, v němž bydlí. Dalo se tomu celému něco vytknout?

KOMOŘÍ: Zajisté nikoliv. Mauzoleum je staré přes čtyři sta let a po celou dobu je hlídáno tímto způsobem.

KNÍŽE: Mohl by to být starý nešvar. Není to ale nešvar?

KOMOŘÍ: Je to nutné opatření.

KNÍŽE: Takže nutné opatření. Nyní jsem zde na venkovském zámku již dost dlouho, vidím do detailů, jež byly dosud svěřovány cizím lidem – osvědčili se tak i onak –, a shledal jsem toto: Strážce nahoře v parku nestačí, musí být také strážce dole v hrobce. Nebude to možná příjemný úřad. Zkušenost ale říká, že na každé místo se najdou ochotní a vhodní lidé.

KOMOŘÍ: Samozřejmě bude vše, co Výsost nařizuje, provedeno, i když nutnost nařízení někdo nepochopí.

KNÍŽE: Nutnost! Je snad stráž u brány parku nutná? Fridrichův park je částí zámeckého parku, je jím celý obklopen, dokonce vojensky strážěn.

K čemu tedy zvláštní ostraha Fridrichova parku? Není pouhou formalitou? Vlídny m úmrtním ložem pro ubohého starce, který tam drží stráž?

KOMOŘÍ: Je to formalita, ale nutná, projev úcty k velkým mrtvým.

KNÍŽE: A stráž v samotné hrobce?

KOMOŘÍ: Podle mého názoru by měla vedlejší policejní smysl, byla by skutečným hlídáním neskutečných, člověku se vymykajících věcí.

KNÍŽE: Tato hrobka v mé rodině představuje hranici lidského, a na tuto hranici chci postavit stráž. *(Vstane)* K oné, jak jste se vyjádřil, policejní nutnosti tohoto opatření můžeme vyslechnout samotného strážce. Dal jsem ho zavolat. *(Zazvoní)*

KOMOŘÍ: Je to, jestliže mi Výsost dovolí tuto poznámku, pomatený stařec, neví již, co říká a dělá.

KNÍŽE: Je-li tomu tak, byl by to jen další důkaz pro nutnost posílit stráž v mém smyslu.

Sluha.

Strážce hrobky!

144

Sluha přivádí strážce, drží ho pod paží, jinak by se strážce zhroutil. Stará červená slavnostní livrej na něm všude plandá, nablýskané stříbrné knoflíky, různá vyznamenání. Čepici v ruce. Pod pohledy obou pánů se roztřeše.

Na pohovku!

Sluha jej tam uloží a odejde. Odmlka, je slyšet jen tiché chroptění strážce.

(opět v křesle) Slyšíš mě?

Strážce se snaží odpovědět, ale nemůže, je příliš vyčerpaný, klesne opět zpátky.

Snaž se vzchopit, my počkáme.

KOMOŘÍ *(naklání se ke knížeti)*: O čem by tento muž mohl podat zprávu, dokonce věrohodnou nebo důležitou zprávu. Měli by ho co nejrychleji uložit do postele.

STRÁŽCE: Ne do postele – jsem ještě při síle – poměrně – svoje ještě zastanu.

KNÍŽE: Mělo by to tak být. Je ti teprve šedesát. Vypadáš ovšem velice slabý.

STRÁŽCE: Hned se zotavím, Výsosti – hned to bude.

KNÍŽE: To nebyla výčitka. Je mi jen líto, že se ti vede tak špatně. Stěžuješ si na něco?

STRÁŽCE: Těžká služba – těžká služba – nestěžuji si, ale jsem hodně zesláblý – každou noc zápasy.

KNÍŽE: Co to říkáš?

STRÁŽCE: Těžká služba.

KNÍŽE: Říkal jsi ještě něco.

STRÁŽCE: Zápasy.

KNÍŽE: Zápasy? Jaké zápasy?

STRÁŽCE: S nebožtíky předky.

KNÍŽE: Tomu nerozumím. Máš těžké sny?

STRÁŽCE: Žádné sny - vždyť ani jednu noc nespím.

KNÍŽE: Pak tedy vyprávěj o - o těch zápasech.

Strážce mlčí.

Proč mlčí?

KOMOŘÍ (*spěšně přejde ke strážci*): Vždyť každým okamžikem může být po něm.

Kníže stojí u stolu.

STRÁŽCE (*když se ho komoří dotkne*): Pryč, pryč, pryč! (*Zápasí s prsty komořího, pak se s pláčem svalí*)

KNÍŽE: Týráme ho.

KOMOŘÍ: Čím?

KNÍŽE: Nevím.

KOMOŘÍ: Cesta do zámku, předvedení, pohled na Vaši Výsost, ty otázky - na to všechno už nesebere dost rozumu.

KNÍŽE (*hledí neustále směrem ke strážci*): V tom to není. (*Jde k pohovce, skloní se ke strážci, vezme jeho malou hlavu do dlaní*) Nesmíš plakat. Pročpak pláčeš? Myslíme to s tebou dobře. Já sám nepokládám tvůj úřad za lehký.

Bezpochyby sis získal zásluhy o můj dům. Proto již neplač a vyprávěj.

STRÁŽCE: Když já se ale bojím tam toho pána - (*podívá se na komořího, ale ne bázlivě, nýbrž vjhrůzně*)

KNÍŽE (*ke komořímu*): Musíte odejít, jestliže má vyprávět.

KOMOŘÍ: Pohleďte přece, Výsosti, má pěnu u úst, je těžce nemocen.

KNÍŽE (*duchem nepřítomný*): Ano, jděte, nebude to trvat dlouho.

Komoří odejde. Kníže se posadí na kraj pohovky. Odmilka.

Proč ses ho bál?

STRÁŽCE (*nápadně pookřál*): Nebál jsem se. Bát se sluhy?

KNÍŽE: On není sluha, je hrabě, svobodný a bohatý.

STRÁŽCE: Přesto sluha, ty jsi pán.

KNÍŽE: Když to tak chceš. Sám jsi ale říkal, že se bojíš.

STRÁŽCE: Bál jsem se před ním vyprávět věci, které se máš dozvědět jen ty. Neřekl jsem toho již před ním příliš?

KNÍŽE: Jsme tedy důvěrníci, a já tě přece dnes vidím poprvé.

STRÁŽCE: Vidíš mě poprvé. Ale odedávna víš, že mám (*zvedne ukazováček*) nejdůležitější úřad u dvora. Vždyť jsi to veřejně uznal, když jsi mi propůjčil medaili Rudé plameny. Tady! (*Pozvedne medaili na kabátě*)

KNÍŽE: Ne, to je medaile za pětadvacet let služby u dvora, tu ti dal ještě můj dědeček. Ale já tě také vyznamenám.

STRÁŽCE: Dělej, jak je ti libo a jak odpovídá významu mých služeb. Třicet let ti sloužím jako strážce hrobky.

KNÍŽE: Ne mně, má vláda trvá sotva rok.

STRÁŽCE (*ponořen v myšlenkách*): Třicet let.

Odmlka.

(napůl se vraceje k poznámce knížete) Noci tam trvají léta.

KNÍŽE: Z tvého úřadu mi nepřišla ještě ani jediná zpráva. Jaká je to služba?

STRÁŽCE: Každou noc stále stejná. Každou noc blížek tomu, že mi popras-kají tepny na krku.

KNÍŽE: Cožpak je to jen noční služba? Noční služba pro starce jako ty?

STRÁŽCE: V tom to právě je, Výsosti. Je to denní služba. Práce pro lenochy. Člověk sedí přede dveřmi domu a zívá do slunka. Občas ti hlídací pes poťape předními tlapami na koleno a pak si zase lehne. To je jediné rozptýlení.

KNÍŽE: Tak vidíš.

STRÁŽCE: Ale udělali z toho noční službu.

KNÍŽE: Kdo?

STRÁŽCE: Páni hrobky.

KNÍŽE: Ty je znáš?

STRÁŽCE: Ano.

KNÍŽE: Přicházejí k tobě?

STRÁŽCE: Ano.

KNÍŽE: Přišli i minulé noci?

STRÁŽCE: Přišli.

KNÍŽE: Jaké to bylo?

STRÁŽCE (*posadí se na pohovce*): Jako vždy.

Kníže vstane.

Jako vždy. Až do půlnoci je klid. Ležím - odpusť mi - v posteli a kouřím dýmku. V posteli vedle spí mé vnouče. O půlnoci se ozve první zaklepaní na okno. Podívám se na hodiny. Vždycky přesně. Ještě dvakrát se ozve zaklepaní, smísí se s odbíjením hodin na věži a není o nic slabší. To nejsou kotníky lidských prstů. Ale já to všechno znám a ani se nehnu. Pak se venku ozve odkašlání, jako by se něco divilo, že přes takové klepání okno neotevírám. Každou noc se to diví. Jen ať se knížecí Výsost diví! Starý strážce je ještě tady. (*Ukáže pěst*)

KNÍŽE: To hrozíš mně?

STRÁŽCE (*nepochopí hned*): Ne tobě, tomu za oknem.

KNÍŽE: Kdo je to?

STRÁŽCE: Hned se ukáže. Jedním rázem rozlétnou se obě okna i okenice. Sotva mám ještě čas přehodit vnučeti příkrývku přes obličej. Dovnitř vtrhne vichřice, v okamžiku sfoukne světlo. Vévoda Fridrich! Jeho tvář s vlasy a vousy vyplní celé mé ubohé okno. Jak se za ta staletí vyvinul. Když otevře ústa, aby promluvil, nafouká mu vítr jeho staré vousy mezi zuby a on si je hryže.

KNÍŽE: Počkej. Říkáš vévoda Fridrich. Který Fridrich?

STRÁŽCE: Vévoda Fridrich, jenom vévoda Fridrich.

KNÍŽE: On tak říká svoje jméno?

STRÁŽCE (*s úzkostí*): Ne, neříká je.

KNÍŽE: A přesto víš - (*přeruší se*) Ale vyprávěj dál!

STRÁŽCE: Mám vyprávět dál?

KNÍŽE: Samozřejmě. Vždyť se mě to velice týká, je tu chyba v rozdělování práce. Ty jsi byl přetížen.

STRÁŽCE (*padne na kolena*): Neber mi moje místo, Výsosti. Když jsem tak dlouho pro tebe žil, nech mě teď pro tebe i umřít! Nedopusť, aby přede mnou zazdili hrob, do kterého spějí. Sloužím rád a jsem ještě schopen sloužit. Audience jako ta dnešní, odpočinek u pána mi dodá sil na deset let.

KNÍŽE (*opět usedne na pohovku*): Nikdo ti tvé místo nebere. Jak bych tam mohl postrádat tvoji zkušenost! Určím ale ještě jednoho strážce a ty se staneš vrchním strážcem.

STRÁŽCE: Já nestačím? Nechal jsem kdy někoho projít?

KNÍŽE: Do Fridrichova parku?

STRÁŽCE: Ne, z parku. Kdo by chtěl dovnitř? Když se někdo zastaví před mříží, zamávám rukou z okna, a on uteče. Ale ven, ven chtějí všichni. Po půlnoci můžeš najít kolem mého domu shromážděny všechny hrobní hlasy. Myslím, že ke mně všechny a se vším, co jsou, nevletí úzkým oknem dovnitř jen proto, že se tolik tlačí jeden na druhého. Když to ale začne být příliš divoké, vytáhnu zpod postele lucernu, zamávám jí ve výši, a ty nepochopitelné bytosti se rozletí se smíchem a běhovááním na všechny strany; ještě na konci parku v poslední křovině je slyším harašit. Ale brzy se zase shromáždí.

KNÍŽE: A vysloví svou prosbu?

STRÁŽCE: Nejprve poroučejí. Přede všemi vévoda Fridrich. Tolik důvěry v sobě nemá nikdo živý. Po třicet let doufá každou noc, že tentokrát změknu.

KNÍŽE: Když přichází po třicet let, pak to nemůže být vévoda Fridrich, který zemřel teprve před patnácti lety. On je ale jediný to -